

aceea dintre cultural și instituțiile economice. La nașterea sa sistemul capitalist a fost o economie mondială și nu un imperiu mondial. În acest fel lipsa unităților politice a vestului a permis societăților de pe țărmurile Atlanticului să-și dezvolte expansiunea, proces invers celui petrecut în China care a ratat posibilitatea de a crea un sistem mondial capitalist.

Al doilea volum al lucrării lui Wallerstein (3 și 4 în versiunea Editurii Meridiane) are ca subtitlu *Mercantilism și consolidarea economiei mondiale europene (1600–1750)*. Printre capitolele din cuprins asupra cărora atenția noastră se focalizează cu un interes mai deosebit se numără și cel intitulat *Periferiile într-o perioadă de creștere lentă*. În acest capitol referirile la spațiul românesc nu lipsesc dar ele sunt grevate, după părerea noastră, de informații extrase din surse indirecte. De altfel bibliografia capitolului și a volumului nu cuprinde nici o sursă românească care ar fi fost necesară pentru acuratețea imaginii asupra estului european date fiind specificitățile spațiului românesc în epoca abordată.

Și din această perspectivă lucrarea este necesară a fi consultată atât de sociologi cât și de istorici precum și de studenții din aceste domenii.

Încheiem citându-l pe Wallerstein:

„Știința socială contemporană a devenit, într-o pondere copleșitoare, obiectul de studiu al grupurilor și organizațiilor când n-a fost numai o psihologie socială deghizată... Când cineva studiază un sistem social liniile clasice de diviziune în interiorul științei sociale sunt nesemnificative. Antropologia, economia, științele politice, sociologia și istoria sunt diviziuni disciplinare fixate într-o anumită concepție liberală a statului și a relațiilor sale cu sectoarele funcționale și geografice ale ordinii sociale. Ele ne procură o înțelegere limitată dacă nucleul cercetării îl constituie organizațiile, și nu aduc nici o lămurire dacă au drept centru de convergență sistemul social. Nu optez pentru o abordare multidisciplinară în studiul sistemelor sociale, ci pentru o abordare unidisciplinară. Conținutul substanțial al acestei cărți va lămurii, sper, ceea ce înțeleg prin această expresie, și cât de serioasă este accepțiunea pe care i-o dau”.

Doru Bratu

W. EHLERT, R. RUSSELL, G. SZÉLL (EDS.), *Return of Work, Production and Administration to Capitalism. Europe between restructuring and adaptation*, Peter Lang GmbH, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 1994

Volumul a fost editat — așa cum se arată în Prefață — în speranța de a contribui la o mai bună înțelegere a proceselor care au avut și au loc în domeniul restructurării la nivel economic și social în Estul Europei. El ar mai putea contribui la dezvoltarea cooperării între statele din Vestul și Estul Europei care continuă să rămână „Vest” și „Est” chiar după căderea zidului Berlinului și dispariția cortinei de fier. Locul barierelor politice a fost luat de barierele sociale și economice, iar calea spre o Europă cu adevărat unită ni se pare acum a fi mult mai lungă decât speram în 1989, arată editorii. Volumul poate de asemenea constitui o cale de apropiere între teoreticieni și practicieni, între cercetători din Vest și cei din Est, căci — arată editorii avem mai multă nevoie de cooperare și schimburi intelectuale ca oricând pentru edificarea unei lumi mai bune în care să guverneze justiția, libertatea intelectuală și democrația.

Lucrarea cuprinde o parte din comunicările prezentate la Conferința internațională: *Muncă, producție și administrație: reîntoarcerea la capitalism, Edificarea Casei Europene* care a avut loc între 3 și 5 octombrie 1991, la Kemnitz, în fosta R.D.G. Atât data cât și locul Conferinței sunt simbolice: se aniversa un an de la unificarea Germaniei iar orașul revenise la vechea denumire după ce decenii purtase numele de Karl-Marx-Stadt. Conferința a fost organizată sub auspiciile Comitetului „Participare și Autoconducere” al Asociației Internaționale de Sociologie.

Criteriile care au stat la baza selecției comunicărilor au fost cel al calității și al originalității contribuțiilor prezentate, precum și măsura în care acestea au reușit să pună într-o lumină nouă problemele discutate.

Cu excepția a două comunicări (György Széll — *Capitalism fără capital?* și Walter Grab — *Pericolele naționalismului german*), lucrările sunt structurate pe patru mari capitole. Primul dintre acestea, intitulat *Economia în Europa între restructurare și adaptare* cuprinde 5 lucrări: *Privatizare, post-taylorism și productivitate* a suedezului Swede Ake Sandberg este concentrată pe ideea existenței mai multor forme de capitalism arătând că alternativa capitalismului de tipul „da sau nu” este greșită. Michal Federowicz din Polonia se ocupă în lucrarea sa *Caracteristicile și dinamica economiei de tranziție și perspectivele transformării ei în țările din Estul și Centrul Europei*, de trecerea de la economia socialistă în care — spune autorul — se întrepătrundeau două tipuri de modele (patterns) de reglementare a producției, unul oficial și al doilea neoficial. Primul era reprezentat de faptul că economia socialistă era o economie planificată. Al doilea consta în existența unei rețele de relații informale între diverse grupuri sociale, rețea pe baza căreia funcționa de fapt economia socialistă. În *Trecerea la economia de piață în Bulgaria: problema șomajului*, Dimitrina Dimitrova arată că regimul trecut din Bulgaria s-a concentrat mai mult asupra progresului tehnologic. Ca atare, problemele acute apărute în sfera forței de muncă reprezintă costul social ridicat plătit pentru trecerea la economia de piață. Până de curând șomajul și celelalte probleme sociale pe care acestea le implică, erau practic necunoscute. Atitudinea paternalistă ce caracteriza o politică socială bazată pe dependența față de întreprindere și lipsa de inițiativă sunt rezultatele unei mobilități sociale restrânse ceea ce reprezintă, în opinia autoarei, o sursă de tensiuni sociale cu consecințe imprevizibile în absența unor tradiții democratice în mișcarea sindicală.

Jaroslav Vanek încearcă o „post-evaluare” a sistemului economic din fosta Iugoslavie bazat pe autoconducere, apreciind că — din nefericire — acesta s-a prăbușit exact în momentul în care era mai necesar ca oricând să se demonstreze că există o alternativă la modelul capitalismului sălbatic.

În lucrarea *Centrul economic și periferia în Europa: cazul Greciei*, autoarea Litsa Nicolaeva-Smokoviti se oprește asupra consecințelor pe care le au deschiderea spre Est pentru țările capitaliste situate la periferia Europei. Autoarea aduce în discuție problema raportului între „centru” și „periferie” arătând că noile tehnologii ar putea ajuta regiunile „îndepărtate” (distant) să se conecteze la „centru”.

Al doilea capitol al volumului are ca titlu „*Relațiile industriale în Est și Vest și între restructurare și adaptare*”. Prima dintre lucrările cuprinse aici se intitulează *Tensiunile privatizării și democrația: dificultăți pentru muncitori și syndicate* și aparține unui autor american John A. DeBrizzi de la Departamentul de Sociologie al colegiului Jensei City State din New Jersey. În opinia acestuia, există o multitudine de obstacole în calea reîntoarcerii la capitalism: acestea se situează în planul cultural, în cel al drepturilor omului, în faptul că investitorii din vest ezită să vină acolo unde există condiții încă nesigure și unde există mentalități diferite de ale lor.

Canadienii Paul R. Bélanger și Benoit Lévesque din Quebec sunt prezenți în volum cu lucrarea *America de Nord în afara fordismului: tendințe regionale și naționale în relațiile muncă-conducere și în organizarea muncii*. Ținând cont de trecutul istoric și de condițiile specifice din Quebec, autorii, ajung la concluzia că nu numai forma proprietății determină relațiile de muncă, ci și specificul cultural și structura socială. Este cazul Quebec-ului, mult mai relevant, în opinia autorilor, pentru analiza transformărilor din Europa de Est, decât apar la prima vedere. Quebec-ul — arată cei doi autori — a trebuit să lupte pentru afirmarea identității sale culturale ca și pentru supraviețuirea sa economică și socială așa cum au trebuit s-o facă și țările din Estul Europei.

Modelele tranziției și relațiile de muncă în Bulgaria constituie subiectul comunicării, cu același titlu, prezentată de englezul John E. M. Thirkell și E. Tseneva din Bulgaria. Autorii fac o analiză „EST-VEST” a schimbărilor care au avut loc în Europa între noiembrie 1989 și septembrie 1991, insistând asupra rolului crescând al negocierii colective în trecerea la o nouă calitate a relațiilor de muncă.

Matthias Knuth și Gerhard Bosch din Germania prezintă sub titlul *Restructurarea industrială și politica în domeniul pieței forței de muncă în procesul de unificare a Germaniei*, un studiu de caz al proceselor de transformare care au loc în fosta R.D.G., subliniind totodată rolul pe care-l au investițiile din fosta Germanie Occidentală.

Capitolul al treilea al volumului are ca titlu *Sistemele sociale din Europa între restructurare și adaptare* și cuprinde în deschidere o analiză mai generală a autorului german Heinz Sünker, care se concentrează, în principal, asupra unei *teorii care să constituie puntea de legătură între muncă și societate*. Autorul ajunge la concluzia că fără o democratizare structurală, alienarea structurală nu poate fi depășită.

Laslo Sekely din Belgrad pune față în față *Integrarea socială și evoluția spre o economie de piață într-o comunitate multi-etnică* și evoluția recentă a evenimentelor din Iugoslavia. Pe baza unui profund discurs teoretic asupra democrației, cu referire specială la Raymond Aron și la conceptul său de pluralism, autorul ajunge la concluzia că tragedia la care asistăm neputincioși ar fi putut fi evitată dacă economia de piață și parlamentarismul ar fi fost introduse după dispariția lui Tito. Așadar, potrivit opiniei lui Sekely, războiul care are loc în zilele noastre nu are nimic de-a face cu conflictele istorice ci este rezultatul unor conflicte de putere recente.

Din Lituania sunt prezente două studii și anume: *Tineretul și întreprinderile moderne din Lituania* (Irena Juoseliuniene) și *Problemele angajării în muncă a femeilor în Lituania* (Vida Kanopiene). Aceste două lucrări sunt, în opinia editorilor, adevărate mărturii ale dezastrului social care are loc după prăbușirea socialismului în această țară în care tinerii și femeile sunt victime ale proceselor de liberalizare, în absența unei rețele sociale adecvate.

Un alt studiu de caz, prezentat de autorul german Jens-Uwe Niehoff, se intitulează *Schimbări în structura serviciilor de sănătate în partea de Est a Germaniei*. În opinia autorului, integrarea sistemului de asistență medicală din fosta Germanie de Est în logica celui din Vest a condus nu numai la distrugerea structurilor existente (în Est, desigur) ci și la alterarea identității și respectului de sine al persoanelor implicate în acest sistem.

A patra parte a volumului este dedicată *Politicii, administrației și sferei politice în Europa, între restructurare și adaptare* și cuprinde trei lucrări. În studiul *Misterioasa prăbușire a «socialismului real»*: *Cazul Germaniei* ce aparține lui Wiking Ehlert, sunt abordate două probleme importante: prima este cea a instrumentelor utilizate în analiza din științele sociale din Occident; a doua constă în imposibilitatea transferării acestor metode de analiză pentru sistemul social al „blocului sovietic”.

Din România a participat la această Conferință Oscar Hoffman, Director adjunct științific la Institutul de Sociologie, care a prezentat lucrarea *Revoluție și tranziție în România*, apreciată de editorii acestui volum ca o mărturie a procesului de transformare cel mai sângeros din 1989.

Rainer-V. Hoffman din Germania (Vest) este prezent în volum cu lucrarea *Inflație și democrație*, arătând că banii fac să progreseze întreaga lume dar în același timp determină și inegalitatea socială, nu numai la nivel individual ci și colectiv.

Deși diverse ca tematică, lucrările cuprinse în acest volum au ca notă comună strădania autorilor de a reflecta într-o lumină nouă, veridică, problemele cu care se confruntă Europa sfârșitului de secol și mileniu și de a încerca prin eforturi comune găsirea unor căi de rezolvare a lor.

Simona Rașeev

Making Development Sustainable. From Concepts to Action. Environmentally Sustainable Development Occasional, Papers, Series Nr. 2, The World Bank, Washington D.C., 1994

Publicația „Making Development Sustainable” este o colecție de articole în jurul unei probleme comune: elaborarea corectă și performantă a programelor de dezvoltare. Se află aici atât articole generale, de sinteză cât și articole specializate vizând fie abordări specifice, fie